

Asia: OECD:n suositusluonnos koskien hallitusten roolia yritysvastuun edistämisessä

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta lausua OECD:n suositusluonnoksesta koskien hallitusten roolia yritysvastuun edistämisessä.

OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille ovat valtioiden yrityksille esittämiä suosituksia vastuullisesta liiketoiminnasta. Toimintaohjeisiin sitoutuneet valtiot ovat myös sitoutuneet edistämään toimintaohjeiden tunnettavuutta ja tukemaan yrityksiä niiden toimeenpanossa. Lausuntopyynnön kohteena oleva luonnos kokoaa yhteen muissa OECD:n asiakirjoissa aiemmin julkaistuja suosituksia, joiden avulla valtiot voivat luoda suotuisan toimintaympäristön ja edistää vastuullista liiketoimintaa. Suositusluonnoksen taustalla vaikuttaa kehityskulku, missä niin yrityksiin kuin valtioihin kohdistuu lisääntyneitä odotukset yritysvastuun saralla. Tässä kontekstissa suositusluonnoksen tarkoitus on muun muassa terävöittää ja edistää politiikkajohdonmukaisuutta kansallisesti ja kansainvälisesti. Suositukset eivät ole sitovia, mutta OECD seuraa niiden toimeenpanoa säännöllisesti.

Finnwatch pitää suositusluonnoksen tavoitteita politiikkajohdonmukaisuuden edistämisestä yleisellä tasolla kannatettavina. Suositusluonnos ei kuitenkaan saavuta tätä tavoitetta, koska se on sidottu pelkästään jo aiemmin julkaistuihin asiakirjoihin annettuihin suosituksiin. Näin ollen se jättää huomiotta viimeaikaisia kehityskulkuja eikä edistä niiden mukaisia parhaita käytäntöjä tai vie keskustelua valtioiden keinoista edistää vastuullista liiketoimintaa eteenpäin kuin vähän tai ei ollenkaan.

Suositusluonnoksen mukaan toimintaohjeisiin sitoutuneiden valtioiden tulee ottaa käyttöön riittävää sitovaa sääntelyä OECD:n toimintaohjeiden temaattisilla painopistealueilla, joita ovat muun muassa ihmisoikeudet ja ympäristö. Finnwatchin näkemys on, että suositusta tulee terävöittää. Ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevaan asianmukaisen huolellisuuden velvoitteeseen perustuva sitova sääntely mielletään kansainvälisesti enenevässä määrin olennaiseksi osaksi niin sanottua ”smart mixiä” ja vastuullisesta liiketoiminnasta on tulossa markkinoille pääsyn ehto. Toimintaohjeisiin sitoutuneista valtioista muun muassa Alankomaat, Norja, Ranska, Saksa ja Sveitsi ovat jo nyt hyväksyneet kansallista, ihmisoikeuksia koskevaan asianmukaisen huolellisuuden velvoitteeseen perustuvaa sitovaa sääntelyä. Osa näistä niin sanotuista kansallisista yritysvastuulaeista kattaa myös ympäristöä koskevan asianmukaisen huolellisuuden velvoitteen. Lisäksi asianmukaisen huolellisuuden velvoitteeseen perustuvia sääntelyhankkeita on käynnissä useissa muissa toimintaohjeisiin sitoutuneissa valtioissa, kuten Suomessa, sekä EU:n tasolla. Finnwatch katsookin, että kansainvälisen politiikkajohdonmukaisuuden sekä parhaiden käytäntöjen ja tasaisen pelikentän edistämisen nimissä OECD:n tulee suositella toimintaohjeisiin sitoutuneille valtioille ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevaan asianmukaisen huolellisuuden velvoitteeseen perustuvan sitovan sääntelyn laatimista ja käyttöönottoa.

Yksi keskeinen syy, miksi sitovaa asianmukaisen huolellisuuden velvoitteeseen perustuvaa sääntelyä tarvitaan, on yritystoiminnan haitallisten ihmisoikeusvaikutusten uhrien

oikeussuojan edistäminen. Uhrien oikeussuojan toteutumiselle on käytännössä olemassa paljon esteitä, jotka liittyvät muun muassa kanneoikeuteen, vanhemisaikoihin, lainvalintaan ja tuomioistuimien toimivaltaan. Säädetäessä yritysvastuulakeja näitä esteitä tulee purkaa, ja uhrien mahdollisuuksia nostaa kanteita globaalien tuotantoketjujen johtoyrityksiä vastaan niiden kotivaltioissa lisätä. Suositusluonnoksessa sitovan sääntelyn roolia korjaavien toimenpiteiden saatavuuden edistämiseksi ei ole huomioitu lainkaan.

Suositusluonnokseen sisältyy myös kohtia, joissa valtioita käsitellään taloudellisena toimijana. OECD:n toimintaohjeissa valtioita taloudellisina toimijoina käsitellään suppeasti verrattuna esimerkiksi YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskeviin ohjaaviin periaatteisiin. Toimintaohjeissa monikansallista yritystä ei määritellä, ja tämä on johtanut keskenään ristiriitaisiin tulkintoihin eri maiden kansallisten yhteyselinten välillä toimintaohjeiden soveltuvuudesta tilanteisiin, joissa valtio on taloudellinen toimija (tai holding-yhtiöihin tai pöytälaatikkoyhtiöihin) esimerkiksi OECD-valitusten käsittelyjen yhteydessä, ja myös valitusten hylkäämisiin. Tähän liittyy Finnwatch huomauttaakin, että myös OECD:n toimintaohjeet tulee päivittää, eikä suositusluonnos voi näiltä osin korvata niiden uudistamista. Toimintaohjeet kaipaavat muutenkin uudistamista. Toimintaohjeet on viimeksi päivitetty vuonna 2011, ja ne ovat sittemmin monilta osin jääneet ajastaan jälkeen: ne eivät esimerkiksi tarjoa lainkaan työkaluja yrityksille tai selvennä yrityksiin kohdistuvia odotuksia sellaisten aikamme keskeisten haasteiden kuin ilmastonmuutoksen ja luontokadon suhteen. Myös tästä näkökulmasta toimintaohjeet tulee päivittää.